

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770

e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

RĪCĪBAS SĒDES LĒMUMS

lietā Nr. 2019-28-0103

Rīgā

2020. gada 11. jūnijā

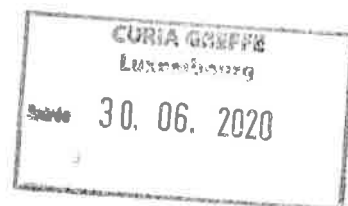
Latvijas Republikas Satversmes tiesa rīcības sēdē šādā sastāvā: rīcības sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs,

izskatījusi lietas Nr. 2019-28-0103 „Par Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2019. gada 18. aprīļa lēmuma Nr. 1/7 „Dabagāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabagāzes sistēmas operatoriem un dabagāzes lietotājiem” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 64., 89. pantam un 105. panta pirmajam teikumam, kā arī Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un 84.¹ panta pirmajai daļai un Enerģētikas likuma 84.¹ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. pantam” (turpmāk – lieta Nr. 2019-28-0103) materiālus un tiesneses Daigas Rezevskas 2020. gada 29. maija iesniegumu par rīcības sēdes sasaukšanu,

konstatēja:

I. Strīda pamatā esošie fakti

1. Satversmes tiesā tiek gatavota izskatīšanai lieta Nr. 2019-28-0103, kura ierosināta pēc akciju sabiedrības „Latvijas Gāze” (turpmāk – Pieteikuma

iesniedzēja) konstitucionālās sūdzības. Tiesnese Daiga Rezevska 2020. gada 29. maija iesniegumā lūgusi lemt par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka stadijā, kamēr lieta tiek sagatavota izskatīšanai, jautājums par vēršanos Eiropas Savienības Tiesā ir jāizlemj ar tiesnešu balsu vairākumu tādā pašā tiesnešu sastāvā kā gadījumā, kad lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai Satversmes tiesa pieņem tiesas sēdē (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 28. februāra lēmuma par kārtību, kādā pieņem lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai, 5. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesa izvērtēs, vai lietā Nr. 2019-28-0103 pastāv tādi apstākļi, kuru dēļ pieņemams lēmums par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai.

2. Enerģētikas likuma 84.¹ panta pirmā daļa (turpmāk – apstrīdētā likuma norma) noteic: „Regulators apstiprina dabasgāzes pārvades sistēmas operatora izstrādātos dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumus biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem un dabasgāzes sadales sistēmas operatora izstrādātos dabasgāzes sadales sistēmas pieslēguma noteikumus dabasgāzes lietotājiem. Minētajiem noteikumiem jābūt objektīvi pamatotiem, ekonomiski attaisnotiem, taisnīgiem, vienlīdzīgiem un atklātiem. Regulators var ierosināt dabasgāzes sistēmas pieslēguma noteikumu pārskatīšanu un pieprasīt, lai attiecīgais dabasgāzes sistēmas operators noteiktā termiņā iesniedz dabasgāzes sistēmas pieslēguma noteikumu projektu.”

3. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2019. gada 18. aprīļa lēmums Nr. 1/7 „Dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumi biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem” (turpmāk – apstrīdētie noteikumi, bet kopā ar apstrīdēto likuma normu – apstrīdētās normas) nosaka dabasgāzes pārvades sistēmas

pieslēguma noteikumus biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem.

4. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētie noteikumi neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 64. pantam un 105. panta pirmajam teikumam, pārkāpj no Satversmes 1. un 89. panta izrietošo labas pārvaldības principu, labas likumdošanas, tiesiskās palāvības un tiesiskās drošības principus, kā arī neatbilst Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un apstrīdētajai likuma normai. Savukārt apstrīdētā likuma norma neatbilstot Satversmes 64. pantam.

Līdz 2017. gada 3. aprīlim vienīgi Pieteikuma iesniedzēja kā vertikāli integrēts uzņēmums nodrošinājusi dabasgāzes iepirkšanu, uzglabāšanu, pārvadi, sadali un tirdzniecību Latvijas dabasgāzes tirgū. Latvijas dabasgāzes tirgus liberalizācijas procesā no Pieteikuma iesniedzējas reorganizācijas ceļā nodalīta akciju sabiedrība „Conexus Baltic Grid”, kam nodota valsts dabasgāzes pārvades infrastruktūra, vienotā dabasgāzes pārvades sistēma un Inčukalna pazemes gāzes krātuve. Pieteikuma iesniedzēja neesot minētās akciju sabiedrības akcionāre. Turklāt no Pieteikuma iesniedzējas kā atsevišķs tās meitas uzņēmums nodalīta akciju sabiedrība „Gaso”, kura saskaņā ar licenci sniedz dabasgāzes sadales pakalpojumu Latvijas teritorijā. Pieteikuma iesniedzēja esot vienīgā minētās akciju sabiedrības akcionāre un pati turpinot nodarboties ar dabasgāzes tirdzniecību. Saskaņā ar licenci akciju sabiedrība „Gaso” esot Latvijā vienīgais dabasgāzes sadales sistēmas operators, kas nodrošinot dabasgāzes piegādi no pārvades sistēmas līdz galapatērētājiem. Dabasgāzes sadales segments esot viens no būtiskākajiem Pieteikuma iesniedzējas koncerna uzņēmējdarbības segmentiem. Apstrīdētie noteikumi pieļaujot to, ka jebkurš dabasgāzes lietotājs var pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai bez sadales sistēmas operatora starpniecības. Tādējādi esot ierobežotas Pieteikuma iesniedzējas koncernā ietilpstošās akciju sabiedrības „Gaso” uz licences pamata iegūtās tiesības veikt komercdarbību dabasgāzes sadales sistēmas jomā.

Apstrīdēto noteikumu pieņemšanas rezultātā esot samazinājusies Pieteikuma iesniedzējas koncerna vērtība un tādējādi esot aizskartas Pieteikuma

iesniedzējas tiesības uz īpašumu, kas ietvertas Satversmes 105. pantā. Tā kā apstrīdētie noteikumi izdoti saskaņā ar apstrīdēto likuma normu, Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu aizskarot arī apstrīdētā likuma norma, kas neatbilstot Satversmes 64. pantam, jo pieļaujot, ka ārējo normatīvo aktu izdod privāto tiesību juridiskā persona.

Aplūkojot apstrīdēto likuma normu līdz ar Enerģētikas likuma būtību un mērķi kopumā, esot secināms, ka likumdevējs nav ļāvis Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai izdot tādus noteikumus, ar kuriem tiek pieļauts tas, ka jebkurš dabasgāzes lietotājs var atslēgties no dabasgāzes sadales sistēmas un tieši pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai. Šajā aspektā vajagot ņemt vērā Eiropas Savienības tiesību normas, konkrētāk – Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija direktīvu 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par direktīvas 2003/55/EK atcelšanu (turpmāk – Direktīva 2009/73/EK).

No Direktīvas 2009/73/EK izrietot dabasgāzes sadales sistēmas operatoru neatkarība un nošķirtība no dabasgāzes pārvades sistēmas operatoriem. Dabasgāzes lietotājiem esot tiesības uz pieeju dabasgāzes sistēmai, bet neesot tiesību uz pieslēgumu noteikta veida – sadales vai pārvades – sistēmai. Vispārīgā gadījumā dabasgāzes lietotājs pieslēdzoties dabasgāzes sistēmai caur dabasgāzes sadales sistēmu, kuras darbību nodrošinot dabasgāzes sadales sistēmas operators.

Atbilstoši Direktīvas 2009/73/EK 23. pantam dalībvalsts izstrādāts regulējums varot pieļaut dabasgāzes lietotāju tiešu pieslēgumu dabasgāzes pārvades sistēmai tikai tad, ja dabasgāzes sadales sistēmas operators atsaka pieslēgumu sistēmas tehnisku vai ar ekspluatāciju saistītu ierobežojumu dēļ vai pastāv citi objektīvi iemesli, kuru dēļ ir nepieciešama dabasgāzes lietotāja tieša pieslēgšanās dabasgāzes pārvades sistēmai. Turklāt minētais pants attiecoties tikai uz vienu konkrētu dabasgāzes lietotāju grupu – jauniem rūpnieciskajiem lietotājiem.

5. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – norāda, ka apstrīdētā likuma norma atbilst Satversmes 64. pantam.

Saeima esot izvēlējusies tādu dabasgāzes pārvades sistēmas pieslēguma noteikumu modeli, kas balstīts uz Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izvērtējumu. Minētā komisija esot izlēmusi jautājumu par dabasgāzes lietotāju tiešu pieslēgšanos dabasgāzes pārvades sistēmai.

6. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija – norāda, ka apstrīdētie noteikumi atbilst Satversmei, Enerģētikas likuma 45. panta septītajai daļai un apstrīdētajai likuma normai.

Ar apstrīdēto likuma normu esot pārņemts Direktīvas 2009/73/EK 23. pants, saskaņā ar kuru dalībvalstīm vajagot nodrošināt rūpniecisko lietotāju objektu nediskriminējošu pieslēgšanu dabasgāzes pārvades sistēmai.

Tas, ka apstrīdētie noteikumi nosaka apstrīdētajā likuma normā minēto subjektu, tostarp dabasgāzes lietotāju, tiesības pieprasīt tiem piederošo objektu pieslēgšanu dabasgāzes pārvades sistēmai un dabasgāzes pārvades sistēmas operatora pienākumu nodrošināt šādu pieslēgumu, kā arī dabasgāzes lietotāju iespēja pēc šāda pieslēguma ierīkošanas saņemt dabasgāzi no dabasgāzes pārvades sistēmas nepadarot dabasgāzes transportēšanu pārvades sistēmā par dabasgāzes sadali.

Apstrīdēto noteikumu izstrādāšanas laikā Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija esot izvērtējusi arī ieinteresēto personu priekšlikumus. Ieinteresētās personas aicinājušas noteikt ierobežojumus dabasgāzes lietotāju objektu pieslēgšanai dabasgāzes pārvades sistēmai. Ne nacionālie likumi, ne Direktīvas 2009/73/EK 23. panta 1. punkts neparedzot minēto tiesību ierobežojumus. Turklāt tādā gadījumā, ja atsevišķi rūpnieciskie dabasgāzes lietotāji nolemtu savus objektus atslēgt no dabasgāzes sadales sistēmas un pieslēgt dabasgāzes pārvades sistēmai, ietekme uz citu dabasgāzes lietotāju maksājumiem par dabasgāzes sadali būtu salīdzinoši neliela.

II. Latvijas tiesiskais regulējums

7. Ar dabasgāzes apgādi saistīto sabiedrisko pakalpojumu sniegšana ir regulēta galvenokārt Enerģētikas likumā.

Enerģētikas likuma 1. panta 7. punkts noteic, ka energoapgāde ir enerģētikas jomā veicama komercdarbība, kuru ir nepieciešams licencēt vai reģistrēt un kura ietver citstarp dabasgāzes iepirkšanu, pārveidi, uzglabāšanu, pārvadi, sadali vai tirdzniecību. Saskaņā ar minētā likuma 1. panta 12. punktu enerģijas lietotājs ir fiziskā vai juridiskā persona, kas no energoapgādes komersantiem pērk un savām vajadzībām patērē citstarp dabasgāzi vai lieto to energoapgādē vai cita veida komercdarbībā (turpmāk lietas Nr. 2019-28-0103 apstākļu ietvaros – dabasgāzes lietotājs).

No Enerģētikas likuma 1. panta 13. un 15. punkta izriet, ka dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu pa augsta spiediena cauruļvadiem (izņemot transportēšanu pa sākumposma cauruļvadiem), lai piegādātu to attiecīgai sadales sistēmai vai tieši lietotājam, izņemot enerģijas tirdzniecību, bet dabasgāzes sadale – dabasgāzes transportēšanu pa augsta, vidēja un zema spiediena cauruļvadiem, izņemot enerģijas tirdzniecību. Savukārt no Enerģētikas likuma 1. panta 12. un 16. punkta izriet, ka dabasgāzes tirdzniecība ietver dabasgāzes iepirkšanu pārdošanai un pārdošanu dabasgāzes lietotājiem – personām, kas no energoapgādes komersantiem pērk dabasgāzi.

Tādējādi dabasgāzes apgādes tiesisko attiecību ietvaros dabasgāzes lietotājs citstarp pērk dabasgāzi no dabasgāzes tirgotāja un dabasgāze pa dabasgāzes pārvades sistēmu un dabasgāzes sadales sistēmu tiek transportēta līdz attiecīgajam dabasgāzes lietotājam.

8. Līdz 2017. gada 3. aprīlim Latvijas dabasgāzes tirgus nebija atvērts, proti, tajā darbojās viens vertikāli integrēts uzņēmums – Pieteikuma iesniedzēja, kas nodrošināja dabasgāzes iepirkšanu, uzglabāšanu, pārvadi, sadali un tirdzniecību (*sk. 2015. gada 2. oktobrī 12. Saeimai iesniegtā likumprojekta Nr. 396/Lp12 „Grozījumi Enerģētikas likumā” anotāciju*). Ar 2016. gada

4

11. februāra likumu „Grozījumi Enerģētikas likumā” Saeima noteica, ka no 2017. gada 3. aprīļa dabasgāzes tirgus Latvijā tiek atvērts visiem lietotājiem.

Atbilstoši Enerģētikas likuma 111. panta pirmās daļas 1. punktam Latvijā darbojas viens vienotais dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmas operators un tam pieder dabasgāzes pārvades darbības veikšanai vajadzīgie aktīvi (tostarp pārvades sistēma). Turklāt minētā panta otrā daļa noteic, ka vienotais dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas operators ir energoapgādes komersants, kas nošķirts no dabasgāzes ražošanas un tirdzniecības darbībām un elektroenerģijas ražošanas un tirdzniecības darbībām un neietilpst vertikāli integrēta dabasgāzes apgādes komersanta vai vertikāli integrēta elektroapgādes komersanta sastāvā. Savukārt Enerģētikas likuma 45. panta otrajā daļā noteikts: ja dabasgāzes sadales sistēmas operators ir vertikāli integrēta energoapgādes komersanta sastāvā, šis operators ir atsevišķa kapitālsabiedrība ar patstāvīgas juridiskās personas statusu un nošķirts no dabasgāzes ražošanas, pārvades, uzglabāšanas, sašķidrinātās dabasgāzes pakalpojuma sniegšanas un tirdzniecības darbībām, un tas saziņā un sava zīmola veidošanā nodrošina, ka tā identitāte ir nošķirta no vertikāli integrēta dabasgāzes apgādes komersanta tirdzniecības struktūras identitātes.

Līdz ar to Saeima ir noteikusi, ka pēc Latvijas dabasgāzes tirgus atvēršanas tajā var darboties viens vienots dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmas operators, kurš neietilpst vertikāli integrēta energoapgādes komersanta sastāvā un attiecībā uz kuru īpašuma tiesības ir pilnībā nodalītas no dabasgāzes tirdzniecības vai piegādes darbībām, un dabasgāzes sadales sistēmas operators, kas var ietilpt vertikāli integrēta energoapgādes komersanta sastāvā. Ņemot vērā minēto, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija licenci dabasgāzes sadales darbību veikšanai ir izsniegusi no Pieteikuma iesniedzējas nodalītajai akciju sabiedrībai „Gaso”, bet licenci dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas darbību veikšanai – no Pieteikuma iesniedzējas nodalītajai un neatkarīgajai akciju sabiedrībai „Conexus Baltic Grid” (*sk. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izsniegtās licences Nr. E31002, Nr. E32002 un Nr. E34003, pieejamas: sprk.gov.lv*).

9. Ar apstrīdēto likuma normu ir noteikts, ka Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija apstiprina dabasgāzes pārvades sistēmas operatora izstrādātos dabasgāzes sistēmas pieslēguma noteikumus biometāna ražotājiem, sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem un dabasgāzes lietotājiem un dabasgāzes sadales sistēmas operatora izstrādātos dabasgāzes sadales sistēmas pieslēguma noteikumus dabasgāzes lietotājiem (*sk. šā lēmuma 2. punktu*). Turklāt atbilstoši Enerģētikas likuma 1. panta 13. un 32. punktam dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu pa pārvades sistēmu ne vien līdz dabasgāzes sadales sistēmai, bet arī tieši dabasgāzes lietotājiem. Saskaņā ar Enerģētikas likuma 1. panta 15. un 35. punktu arī dabasgāzes sadale ietver dabasgāzes transportēšanu no dabasgāzes pārvades sistēmas līdz dabasgāzes lietotāja energoapgādes sistēmas piederības robežai.

No iepriekš minētā izriet, ka ar apstrīdēto likuma normu Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija tiek pilnvarota apstiprināt pieslēguma noteikumus, atbilstoši kuriem biometāna ražotāji un sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatori var pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai, bet dabasgāzes lietotāji – kā dabasgāzes pārvades, tā sadales sistēmai.

III. Eiropas Savienības tiesiskais regulējums

10. Līguma par Eiropas Savienības darbību 2. panta 2. punkts noteic: ja kādā konkrētā jomā līgumos Savienībai ir piešķirta kompetence, kas ir kopīga ar dalībvalstīm, Savienība un dalībvalstis drīkst veikt likumdošanas funkciju un pieņemt juridiski saistošus aktus šajā jomā. Dalībvalstis īsteno savu kompetenci tiktāl, ciktāl Savienība nav īstenojusi savu kompetenci. Dalībvalstis atkal īsteno savu kompetenci tiktāl, ciktāl Savienība ir pārtraukusi īstenot savu kompetenci. Turklāt saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 4. panta 2. punkta „a” un „i” apakšpunktu Savienības un dalībvalstu dalītā kompetence attiecas uz iekšējo tirgu un enerģētiku.

Atbilstoši Direktīvas 2009/73/EK ievada 1. apsvērumam dabasgāzes iekšējais tirgus, ko Kopienā pakāpeniski ievieš kopš 1999. gada, tiek veidots, lai visiem patērētājiem Eiropas Savienībā būtu izvēles iespējas – neatkarīgi no tā,

vai šie patērētāji ir iedzīvotāji vai uzņēmumi. Savukārt Direktīvas 2009/73/EK ievada 3. apsvērumā noteikts, ka līgumā garantētās brīvības Savienības pils oņiem ir sasniedzamas vienīgi pilnībā atvērtā tirgū, kas ļauj visiem patērētājiem brīvi izvēlēties piegādātājus un visiem piegādātājiem brīvi veikt piegādes lietotājiem. Direktīvas 2009/73/EK ievada 6. apsvērumā norādīts: nenodalot tīklus no ražošanas un piegādes darbībām (efektīva nodalīšana), pastāv ne vien risks saskarties ar diskrimināciju tīkla vadīšanā, bet arī risks, ka vertikāli integrēti uzņēmumi zaudē stimulu veikt pienācīgus ieguldījumus tīklos. Savukārt Direktīvas 2009/73/EK ievada 8. apsvērumā noteikts, ka efektīvi nodalīt var tikai vienā veidā – likvidējot vertikāli integrētu uzņēmumu motivāciju diskriminēt konkurentus attiecībā uz piekļuvi tīkliem un ieguldījumiem. Turklāt atbilstoši Direktīvas 2009/73/EK ievada 48. apsvērumam galvenā nozīme būtu jāpiešķir patērētāju interesēm.

Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 3. punkts noteic, ka pārvade ir dabasgāzes transportēšana tīklā, ko galvenokārt veido augstspiediena cauruļvadi un kas nav gāzes sākumposma pārvades cauruļvadu tīkls, kā arī nav daļa no augstspiediena cauruļvadiem, kurus galvenokārt lieto vietējai dabasgāzes sadalei, lai to piegādātu tiešajiem lietotājiem, bet neietverot piegādi. Savukārt Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 5. punkts noteic, ka sadale ir dabasgāzes transportēšana vietējos vai reģionālos gāzes cauruļvadu tīklos, lai to piegādātu lietotājiem, bet neietverot piegādi.

Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 24. punktā noteikts, ka lietotājs ir dabasgāzes vairumtirgotājs vai tiešais lietotājs, kā arī dabasgāzes uzņēmumi, kas pērk dabasgāzi. Savukārt atbilstoši Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 27. punktam tiešais lietotājs ir lietotājs, kas pērk dabasgāzi pašu patēriņam, un atbilstoši 25. un 26. punktam tiešais lietotājs var būt māsjsaimniecības lietotājs, kurš pērk dabasgāzi māsjsaimniecības patēriņam, un lietotājs, kurš nav māsjsaimniecības lietotājs un pērk dabasgāzi patēriņam, kas nav māsjsaimniecības patēriņš.

Direktīvas 2009/73/EK 23. panta 1. punkts paredz, ka dabasgāzes pārvades sistēmas operators izstrādā un publicē pārredzamas un efektīvas procedūras un tarifus, lai nodrošinātu uzglabāšanas objektu, iekārtu sašķidrinātās dabasgāzes atkārtotai pārvēršanai gāzē un rūpniecisko lietotāju nediskriminējošu

pieslēgšanu dabasgāzes pārvades sistēmai. Atbilstoši minētā panta 2. punktam dabasgāzes pārvades sistēmas operators nevar atteikties pieslēgt jaunu uzglabāšanas objektu, iekārtu sašķidrinātās dabasgāzes atkārtotai pārvēršanai gāzē vai rūpniecisku lietotāju, pamatojoties uz tīkla pieejamās jaudas iespējamu turpmāku samazinājumu vai papildu izmaksām, kas saistītas ar vajadzīgo jaudas palielinājumu.

Direktīvas 2009/73/EK 32. panta 1. punkts noteic, ka dalībvalstis nodrošina tādas sistēmas ieviešanu, kas trešajām personām dod piekļuvi pārvades un sadales sistēmām un sašķidrinātās dabasgāzes iekārtām, pamatojoties uz publicētiem tarifiem, kurus piemēro visiem tiesīgajiem lietotājiem, tostarp piegādes uzņēmumiem, objektīvi un bez sistēmas lietotāju diskriminācijas.

IV. Iemesli, kuru dēļ Satversmes tiesa vēršas

Eiropas Savienības Tiesā

11. Apstrīdētā likuma norma Enerģētikas likumā iekļauta ar 2016. gada 11. februāra likumu „Grozījumi Enerģētikas likumā”, kura nepieciešamību noteica citstarp Direktīvas 2009/73/EK prasību ieviešana, nodrošinot efektīva iekšējā tirgus izveidi, lai Eiropas Savienībā dabasgāzi varētu pārdot ar vienādiem noteikumiem, bez diskriminācijas vai ierobežojumiem, kā arī nodrošināt ekonomiski pamatotu un efektīvu trešo personu piekļuvi dabasgāzes sistēmai (*sk. 2015. gada 2. oktobrī 12. Saeimai iesniegtā likumprojekta Nr. 396/Lp12 „Grozījumi Enerģētikas likumā” anotāciju*).

Lietā Nr. 2019-28-0103 ir būtiski noskaidrot, vai ar Direktīvu 2009/73/EK ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai var pieslēgties jebkurš dabasgāzes lietotājs.

12. Pēc Satversmes tiesas ieskata, no Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 3. punkta pirmšķietami izriet, ka dabasgāzes pārvade kā viens no dabasgāzes apgādes darbību veidiem neietver citstarp dabasgāzes transportēšanu tādā tīkla daļā, kas ir daļa no augstspiediena cauruļvadiem, kurus galvenokārt lieto vietējai dabasgāzes sadalei, lai to piegādātu tiešajiem lietotājiem. Proti, dabasgāze tieši

uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu tiek transportēta no dabasgāzes sadales sistēmas, nevis dabasgāzes pārvades sistēmas.

Tomēr no Direktīvas 2009/73/EK 23. panta izriet, ka dabasgāzes pārvades sistēmai var tikt pieslēgti rūpnieciskie lietotāji vai vismaz jauni rūpnieciskie lietotāji. Direktīvā 2009/73/EK nav sniegts jēdziena „rūpnieciskais lietotājs” skaidrojums. No Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 24. punktā minētajām lietotāju kategorijām ar jēdzienu „rūpnieciskais lietotājs” būtu saistāmi tiešie lietotāji, jo, spriežot pēc direktīvas izstrādes procesa materiāliem, jēdziens „rūpnieciskais lietotājs” varētu attiekties uz tādām personām, kas patērē dabasgāzi (*sk. Eiropas Parlamenta 2008. gada 13. jūnija Ziņojuma par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza direktīvu 2003/55/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu 12.i priekšlikumu*). Satversmes tiesa uzskata: tā kā Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 27. punktā minētais tiešais lietotājs var būt gan mājsaimniecības lietotājs, gan lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, tad rūpniecisks lietotājs var būt tikai lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, direktīvas 2. panta 26. punkta izpratnē.

Tādējādi no Direktīvas 2009/73/EK 23. panta dalībvalstīm varētu izrietēt pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram vismaz tie lietotāji, kas nav mājsaimniecības lietotāji, var tieši pieslēgties dabasgāzes pārvades sistēmai. Citiem vārdiem – tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru dabasgāzes pārvades darbības ietver dabasgāzes transportēšanu tieši tiešajam lietotājam, kas nav mājsaimniecības lietotājs, varētu atbilst Direktīvai 2009/73/EK.

No apstrīdētajām normām un Enerģētikas likuma 1. panta 13. un 15. punkta izriet, ka Latvijā dabasgāzes pārvades sistēmai var pieslēgties jebkurš dabasgāzes lietotājs, tostarp arī tādi dabasgāzes lietotāji, kas nav jauni rūpnieciskie lietotāji. Līdz ar to lietā Nr. 2019-28-0103 ir būtiski noskaidrot, vai šāds tiesiskais regulējums ir pretrunā ar Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 3. punktu un 23. pantu.

13. Konkrētajā gadījumā jāņem vērā Līguma par Eiropas Savienības darbību 2. panta 2. punkts par Eiropas Savienības un dalībvalstu kompetenci

noteiktās jomās. Atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību 4. panta 2. punkta „a” un „i” apakšpunktam iekšējā tirgus un enerģētikas jomā Eiropas Savienības un dalībvalstu kompetence ir dalīta.

Eiropas Parlaments un Padome, pieņemot Direktīvu 2009/73/EK, pēc būtības ir īstenojuši Eiropas Savienības kompetenci iekšējā tirgus un enerģētikas jomā. Tomēr lietā Nr. 2019-28-0103 pastāv šaubas par to, kāda nozīme Eiropas Savienības un dalībvalstu dalītās kompetences īstenošanas aspektā ir trešo personu piekļuves principam.

13.1. Trešo personu piekļuves princips ir nostiprināts Direktīvas 2009/73/EK 32. panta 1. punktā.

No Direktīvas 2009/73/EK ievada 1., 3., 6. un 8. apsvēruma izriet: Eiropas Savienības dabasgāzes iekšējais tirgus tiek veidots, lai visiem patērētājiem Eiropas Savienībā būtu izvēles iespējas – neatkarīgi no tā, vai šie patērētāji ir iedzīvotāji vai uzņēmumi. Nenodalot dabasgāzes pārvades un sadales tīklus no ražošanas un piegādes darbībām, pastāv risks saskarties ar diskrimināciju tīklu vadīšanā. Šāda diskriminācija var rasties, ja vertikāli integrēts komersants vienlaikus veic dabasgāzes ražošanas vai piegādes darbības un pārvalda dabasgāzes pārvades un sadales sistēmu. Šādā gadījumā vertikāli integrētais komersants var nebūt ieinteresēts nodrošināt iespējamiem konkurentiem dabasgāzes ražošanas vai piegādes tirgū pieeju tā pārvaldītajai dabasgāzes pārvades un sadales sistēmai. Tas apgrūtinātu Līgumā par Eiropas Savienības darbību garantēto brīvību īstenošanu, neļaujot visiem patērētājiem brīvi izvēlēties piegādātājus un visiem piegādātājiem brīvi veikt piegādes lietotājiem, taču patērētāju interesēm atbilstoši Direktīvas 2009/73/EK ievada 48. apsvērumam piešķirama galvenā nozīme.

Pēc Satversmes tiesas ieskata, no iepriekš minētā izriet, ka Direktīva 2009/73/EK ir vērsta uz patērētāju interešu aizsardzību, kas tiek īstenota, nodrošinot attiecīgo patērētāju – tiešo lietotāju – izraudzīto dabasgāzes tirgotāju vai piegādātāju aizsardzību no diskriminācijas piekļuvē dabasgāzes pārvades un sadales sistēmām. Proti, Direktīvas 2009/73/EK 32. panta 1. punktā nostiprinātais trešo personu piekļuves princips uz tiešajiem lietotājiem attiecas pastarpināti.

13.2. Līdzīgus apsvērumus ir paudusi arī Eiropas Savienības Tiesa, vērtējot trešo personu piekļuves principu elektroenerģijas iekšējā tirgū atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija direktīvas 2003/54/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par direktīvas 96/92/EK atcelšanu (turpmāk – Direktīva 2003/54/EK) 20. pantam. Šā panta 1. punkts citstarp noteica, ka dalībvalstis nodrošina tādas sistēmas ieviešanu, kas trešajām personām dod pieeju pārvades un sadales sistēmām, pamatojoties uz publicētiem tarifiem, kurus piemēro visiem tiesīgajiem patērētājiem un piemēro objektīvi un bez sistēmas lietotāju diskriminācijas. Turklāt, lai arī Direktīvā 2003/54/EK nebija Direktīvas 2009/73/EK 23. pantam analogas normas, Direktīvas 2003/54/EK 2. pantā bija noteikts, ka pārvade ietver elektroenerģijas transportēšanu ne vien izplatītājiem, bet arī galalietotājiem.

Šajā aspektā Eiropas Savienības Tiesa secināja, ka Direktīvas 2003/54/EK 20. panta 1. punktā, iekļaujot tā piemērošanas jomā sistēmas lietotājus, arī tiesīgajiem patērētājiem ir piešķirtas tiesības uz nediskriminējošu pieeju sistēmai. Dalībvalstīm paliek manevrēšanas iespējas, lai sistēmas lietotājus, tostarp tiesīgos patērētājus, virzītu uz viena vai otra veida sistēmas lietošanu ar nosacījumu, ka tas tomēr tiek darīts ar motivāciju, kas nav diskriminējoša, un atbilstoši objektīviem apsvērumiem. Tātad sistēmas lietotājiem, tostarp tiesīgajiem patērētājiem, ir tiesības uz pieeju elektroenerģijas sistēmai, bet dalībvalstis var nolemt, ka pieslēgums notiks viena vai otra veida sistēmai. Ievērojot minēto, Eiropas Savienības Tiesa atzina, ka Direktīvas 2003/54/EK 20. pants ir interpretējams tādējādi, ka tajā ir noteikti pienākumi dalībvalstīm tikai attiecībā uz trešo personu pieeju, nevis pieslēgumu elektroenerģijas pārvades un sadales sistēmām un tajā nav paredzēts, ka atbilstoši kārtībai, kura regulē pieeju sistēmai un kura dalībvalstīm ir jāievieš, tiesīgajam patērētājam būtu jāļauj brīvi izvēlēties tā veida sistēmu, kurai viņš pieslēgsies (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2008. gada 9. oktobra sprieduma lietā C-239/07 „Sabatauskas u. c.”, ECLI:EU:C:2008:551, 45., 47. un 49. punktu*).

Iepriekš minētais Eiropas Savienības Tiesas spriedums attiecas uz trešo personu piekļuves principu iekšējā elektroenerģijas tirgū, taču šis pats princips ir nostiprināts arī iekšējā dabasgāzes tirgū. Līdz ar to varētu secināt, ka

Direktīvas 2009/73/EK 32. panta 1. punktā ir noteikti dalībvalstu pienākumi attiecībā uz trešo personu piekļuvi, nevis pieslēgumu dabasgāzes pārvades un sadales sistēmām un tajā nav paredzēts, ka atbilstoši kārtībai, kura regulē piekļuvi sistēmai un kura dalībvalstīm ir jāievieš, jebkuram tiešajam lietotājam būtu jāļauj brīvi izvēlēties, kura veida sistēmai tas pieslēgsies.

Nemot vērā minēto, varētu tikt izdarīti atšķirīgi secinājumi, proti:

1) Direktīvas 2009/73/EK 32. panta 1. punktā dalībvalstīm ir noteikti pienākumi attiecībā uz trešo personu piekļuvi, bet ne pieslēgumu dabasgāzes apgādes sistēmai, un dalībvalstīm paliek manevrēšanas iespējas, lai sistēmas lietotājus, tostarp tiešos lietotājus, virzītu uz viena vai otra veida sistēmas lietošanu, savukārt direktīvas 23. pantā dalībvalstīm izvirzītās prasības par rūpniecisko lietotāju pieslēgšanu dabasgāzes pārvades sistēmai attiecas tikai uz gadījumiem, kad dalībvalsts virzījusi tiešos lietotājus uz dabasgāzes pārvades sistēmas lietošanu;

2) Direktīvas 2009/73/EK 23. pantā un 32. panta 1. punktā dalībvalstīm ir noteikti pienākumi attiecībā uz trešo personu piekļuvi, kā arī attiecībā uz pieslēgumu dabasgāzes apgādes sistēmai, tostarp paredzot rūpniecisko lietotāju pieslēgšanos gan dabasgāzes pārvades, gan dabasgāzes sadales sistēmai.

V. Iemesli, kuru dēļ ir nepieciešams saņemt atbildes uz prejudiciālajiem jautājumiem

14. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka atbilstoši Satversmes 68. panta nosacījumiem līdz ar Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai Eiropas Savienības tiesības ir kļuvušas par neatņemamu Latvijas tiesību sistēmas sastāvdaļu. Līguma par Eiropas Savienības darbību 288. panta trešā daļa noteic, ka direktīvas tām dalībvalstīm, kurām tās adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj šo valstu iestādēm noteikt to īstenošanas formas un metodes. Attiecīgi likumdevējam, pieņemot tādas tiesību normas, ar kurām nacionālajā tiesību sistēmā tiek ieviestas Eiropas Savienības direktīvu prasības, ir jāievēro vispārējie tiesību principi un citas Satversmes normas, kā arī Eiropas Savienības tiesību principi (*sal. sk. Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija*

sprieduma lietā Nr. 2017-21-01 16. punktu). Turklāt gadījumos, kad lietas iznākumā ir nozīme Eiropas Savienības tiesību aktu interpretācijai, Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai attiecīgajos tiesību aktos noteiktais ir pietiekami skaidrs, bet, ja attiecīgās normas nav pietiekami skaidras, vai šo jautājumu jau iepriekš ir izskaidrojusi Eiropas Savienības Tiesa (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2017-12-01 15. punktu).*

14.1. No Satversmes tiesas judikatūras izriet secinājums: kad likumdevējs pilnvarojis izpildvaru izdot ārēju normatīvo tiesību aktu, Satversmes 64. pantā ietvertās prasības tiek ievērotas, ja, pirmkārt, likumdevējs pats ir noregulējis sabiedrībai svarīgākās tiesiskās attiecības un, otrkārt, likumdevējs pilnvarojumā likuma normā ir skaidri norādījis, kādas tā noregulētās tiesiskās attiecības Ministru kabinets ir tiesīgs konkretizēt.

Pārbaudot, vai likumdevējs pats ir noregulējis sabiedrībai svarīgākās tiesiskās attiecības, Satversmes tiesa noskaidro konkrētajā likuma normā ietvertā pilnvarojuma saturu un mērķi. Šajā aspektā ar pilnvarojuma mērķi saprot to, ko likumdevējs centies panākt, piešķirot izpildvarai tiesības noregulēt kādu jautājumu. Turklāt ar likumdevēja doto pilnvarojumu izpildvarai jāsaprot ne tikai viena konkrēta lakoniska tiesību norma, bet paša likuma būtība un mērķi tiesību sistēmas ietvaros (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 25.3.1. un 25.3.2. punktu).*

Līdz ar to Satversmes tiesai, sākot izskatīt lietu Nr. 2019-28-0103 pēc būtības un pārbaudot apstrīdētās likuma normas atbilstību Satversmei, nepieciešams vērtēt Enerģētikas likuma būtību un mērķi tiesību sistēmā.

14.2. Satversmes tiesa lietā Nr. 2019-28-0103 jau ir konstatējusi Enerģētikas likuma normu saistību ar Direktīvu 2009/73/EK un tās normu saturu (*sk. šā lēmuma 11.–13. punktu).* Šajā lēmumā norādītajos jautājumos Eiropas Savienības Tiesas judikatūra vēl nav izveidojusies.

Tādējādi lietā Nr. 2019-28-0103 pastāv tādi apstākļi, kuru dēļ pieņemams lēmums par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai.

Nemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmo daļu un Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantu, Satversmes tiesa

nolēma:

1. Uzdod Eiropas Savienības Tiesai šādus jautājumus:

1.1. Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants un 32. panta 1. punkts ir interpretējami tādējādi, ka dalībvalstīm jāpieņem tāds tiesiskais regulējums, kas paredzētu, pirmkārt, to, ka ikviens tiešais lietotājs var izvēlēties, kura veida sistēmai – pārvades vai sadales sistēmai – tas pieslēgsies, un, otrkārt, to, ka sistēmas operatoram ir pienākums tam atļaut pieslēgties attiecīgajai sistēmai?

1.2. Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants ir interpretējams tādējādi, ka dalībvalstīm ir noteikts pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tas tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs (proti, tikai rūpnieciskais lietotājs)?

1.3. Vai Direktīvas 2009/73/EK 23. pants un jo īpaši jēdziens „jauns rūpnieciskais lietotājs” ir interpretējami tādējādi, ka šajā pantā dalībvalstīm ir noteikts pienākums pieņemt tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvades sistēmai drīkst pieslēgties tikai tas tiešais lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs (proti, tikai rūpnieciskais lietotājs) un kas iepriekš nav bijis pieslēgts sadales sistēmai?

1.4. Vai Direktīvas 2009/73/EK 2. panta 3. punkts un 23. pants ir interpretējami tādējādi, ka ar tiem ir pretrunā tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram dabasgāzes pārvade ietver dabasgāzes transportēšanu tieši uz tiešā lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmu?

2. Apturēt tiesvedību lietā līdz brīdim, kad stājas spēkā Eiropas Savienības Tiesas nolēmums.

3. Nosūtīt Eiropas Savienības Tiesai šā lēmuma, pieteikuma par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 151/2019) ar pielikumiem, 2019. gada

25. oktobra lūguma par informācijas ierobežotas pieejamības statusa noteikšanu (reģ. Nr. 707), kā arī Saeimas un Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas atbildes rakstu kopijas.

Lēmums nav pārsūdzams.

Rīcības sēdes priekšsēdētāja

I. Ziemeles

I. Ziemele

KOPIJA PAREIZA

*Satversmes tiesas
kancelejas vadītājas vietniece*

I. Springe

Rīgā

15.06.2020.

[Signature]

*Šajā dokumentā caurauklotas un
numurētas 9 (deviņas) lapas*

*Satversmes tiesas
kancelejas vadītājas vietniece*

Ieva Springe

Rīgā 15.06.2020.

